

LITTERATUR

Rune Söderlund, *Kristi lag, naturlig lag och antinomism*. (Göteborg: Församlingsförlaget, 2012), 131 sid.

Frågan om vilken roll lagen ska ha i den kristna tron och det kristna livet är en fråga som ständigt är aktuell, inte minst i religionsdialog. Exempelvis har den romersk-katolske moralfilosofen Alasdair MacIntyre i sitt senare författarskap funnit flera likheter mellan klassisk västerländsk och konfuciansk etik. Frågan har också att göra med hur man vet när legalism (lagiskhet) eller antinomism (laglöshet) uppkommer och vad man kan göra för att undvika detta. I denna bok analyseras lagen i fyra fristående uppsatser. Tonvikten läggs vid att analysera vad de bibliska utsagorna själva säger i frågan och vilka spänningar som finns i Bibeln. Därutöver ges den första generationen lutherska teologer under reformationen stor uppmärksamhet, liksom en rad personer som är eller har varit knutna till den teologiska fakulteten i Lund under det senaste seklet.

Den första uppsatsen har rubriken ”Kaos, kosmos och rättfärdighet”. I fokus står naturrätten och författaren pläderar med hjälp av såväl bibliska som filosofi-historiska argument för att moralens ordning i judisk och kristen tradition bygger på övertygelsen att det finns en inneboende ordning redan i själva naturens förlopp. De hebreiska och grekiska ord som till svenska oftast översätts med ordet ”rättfärdighet” betecknar till exempel både den riktiga ordningen i naturen och den moraliska ordningen i människolivet. Idealet om en rätt måttfullhet, vilken ibland tar sig närmast matematisk noggrannhet, visar att det finns ett tydligt släktskap mellan bibliska utsagor och platonisk och aristotelisk etik. För Anselm av Canterbury var det av stor vikt att försoningen sker på ett sådant sätt att rättsordningen i tillvaron inte bryts och att jämvikten inte förstörs. När Gustaf Aulén hävdar att Kristus har ”besegrat” lagen och genombrutit rättsordningen riskerar detta enligt författaren att leda till en situation där kärleken spelas ut mot rättsordningen.

Tesen i uppsatsen har gott stöd i de källor som åberopas. Samtidigt hade uppsatsen kunnat fördjupas av att gå i dialog med naturvetenskapliga rön från de senaste decennierna, vilka har presenterat en syn på naturen som nyckfull och oberäknelig. Därutöver finns det ju ett antal ställen i Bibeln där Gud själv bryter mot naturens ordning. Det kanske mest centrala är Rom 11:17-24, där den hednakristna existensen skildras som en inympning, ”mot naturens ordning”, i det äkta olivträdet.

”Mosaisk, naturlig och ny lag i Gamla testamentet” är rubriken på bokens andra uppsats. Författaren medger att rön från exegetiken stöder Karl Barths uppfattning att de tio budorden och den etik som grundas på dessa förutsätter att det slutits ett förbund mellan Gud och Guds folk. För att balansera ensidigheter som denna uppfattning kan leda till visar författaren att en

rad bibelställen, särskilt i vishetslitteraturen, understryker att etiken har sin grund redan i skapelsens härlighet. Med en sådan grund för etiken blir det också begripligt att den tidiga kyrkan avfärdade stora delar av GT:s lagar som ceremoniallag eller civil lag; endast morallagens, den naturliga lagens avtryck i GT, är gällande i det nya förbundets tid.

Den johanneiska teologin står i fokus i bokens tredje uppsats. På tre ställen talar Johannes om ”ett nytt bud”, som Jesus kommit med. Detta yttrande kan framstå som ett problem för den skapelseförankrade etik som bokens implicita huvudtes vill plädera för. Författaren hävdar att ”det nya” som Jesus kommer med visserligen har att göra med den kraft och det liv som fanns i urkyrkan på basis av Jesu död och uppståndelse, men samtidigt är själva innehållet i detta bud en återskapelse av det ”urgamla”, den renhet som fanns redan i skapelsen. En sådan tolkning är också i linje med de johanneiska skrifternas dubbla syn på tillvaron, där ”allting” tar sin början i och med Jesus-händelsen, men också i skapelsen.

Bokens sista och längsta uppsats belyser antinomismen i historia och nutid. Inledningsvis konstateras att en viss form av avståndstagande mot lagen naturligtvis är berättigad inom den kristna tron; både Jesus och Paulus blev anklagade för att vara antinomister. Hos Luther är morallagen evig, men samtidigt ger Luther lagen en individualpsykologisk tolkning, som gör att lagen ska predikas till djupet av varje individs hjärta. Under reformationen avvisades en rad olika former av antinomism, eftersom dessa tolkningar ansågs strida mot det faktum att såväl Jesus som Paulus inte ville avskaffa lagen, utan uppfylla den.

I uppsatsens andra halva tar författaren upp en rad olika personer och trender i nutiden, vilka bär tydliga spår av antinomism. Hos såväl Jonas Gardell som lundateologins företrädare, KG Hammar och Dietrich Bonhoeffer kan man finna yttranden som har klara likheter med ställningstaganden som bryter med NT:s och Konkordieformelns formuleringar. I flera av fallen skulle det enligt min mening vara nödvändigt med en mer ingående analys för att kunna avgöra om den granskade positionen verkligen är antinomistisk. Författarens slutsats är att i stort sett samtliga teologiska positioner, även till synes motstridiga sådana, ytterst hamnar i en antinomistisk hållning. Detta är en viktig slutsats som vore väl värd en fortsatt diskussion, eftersom luthersk teologi omöjligt kan fungera utan distinktionen mellan lag och evangelium, där varje aspekt får spela sin roll. Uppsatsen avslutas med nio teser som i positiva ordalag slår fast varför det är viktigt att hålla fast vid en skapelseförankrad laguppfattning.

De olika uppsatserna ger en sammanhållen bild av vikten att lagen förkunnas och följs även i det nya förbundets tid. Vissa smärre upprepningar mellan uppsatserna får man som läsare leva med, även om jag

tror att en sammanfattande reflektion, antingen av utgivarna eller av författaren själv, hade kunnat tillföra intressanta perspektiv, särskilt med tanke på att sekundärlitteraturen i de fyra uppsatserna mestadels är några decennier gammal. Genom en sådan sammanfattande reflektion hade bokens resultat kunnat ställas i relation till en rad böcker som utkommit under de senaste decennierna, i vilka lagen har fått en förnyad betydelse i luthersk teologi. Inte desto mindre fungerar boken som en god och lättillgänglig källa för alla som är intresserade av bibelteologi och luthersk dogmatik och etik.

Tomas Appelqvist,
TD, Lund

William Stacy Johnson, *A Time to Embrace. Same-Sex Relationships in Religion, Law, and Politics*. Second Edition. Grand Rapids & Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company, 2012, 368 sid.

I den andra omarbetade utgåvan av William Stacy Johnsons *A Time to Embrace* behandlas homosexuellas och samkönade relationers status ur teologiska, politiska och juridiska perspektiv. I det inledande kapitlet ger Johnson en bred och förhållandevis nyanseerad bild av homosexualitetens historia som både är välskriven och pedagogiskt framställd. Han greppar över allt från bibelsyn och sexualitetens historia till samtida rättsprocesser, sexologisk och neurobiologisk forskning. Här finns också några få internationella utblickar, textens annars så övervägande amerikanska fokus till trots. Detta förhållandevis ensidiga fokus på den amerikanska debatten vägs upp av en ambitiös ansats där Johnson avser förena teologi, politik och juridik. Frågan är om han lyckas.

Texten är uppdelad i två delar; den första delen behandlar religion, den andra juridik, politik och demokrati. I delen om religion, som i själva verket handlar om kristendom, stipulerar Johnson en sjugradig typologi med vars hjälp man får syn på motsvarande antal teologiska uppfattningar om homosexualitet och samkönade relationer. Medan de tre första positionerna – förbud, tolerans och anpassning – ger uttryck för en, som Johnson kallar det, icke-bejakande kyrka, så ger de återstående fyra positionerna – legitimering, firande, befrielse och konsekration – uttryck för dess motsats, en bejakande kyrka.

Den icke-bejakande kyrkans förbudsivrare karaktäriseras, för att ge ett exempel, som ångestfyllda inför den traditionella moralens förläckning och oroliga inför sexuell promiskuitet. I utvärderingen av den första positionen framhåller Johnson att de logiska slutsatserna är lika hållbara som dess premisser och att premisserna är felaktiga. De tre första icke-bejakande positionerna kan överges, menar Johnson vidare, om dess representanter får lära känna samkönade par som lever i stabila, trogna relationer och dessutom blir

övertygade om hur felaktiga de moraliska resonemang är genom argument som baseras på bibeln och kristen teologi.

Det bestående intrycket av Johnsons typologi är att den är långt från deskriptiv, utan snarare inbegriper antaganden om människans trosutveckling. Den första positionen ger uttryck för en trångsynt, oreflektad och ologisk kristendom, medan den sista positionen är slutdestinationen där den kristna människan har kommit till insikt – Johnson talar här om *insights* – om den kristna trons centrala föreställningar och utifrån en sådan position omformulerat sin uppfattning om homosexualitet och samkönade relationer. Det handlar alltså om religiös mognad. Bokens disposition ger också stöd för en sådan läsning då de tre första positionerna benämns icke-bejakande och de fyra sista bejakande och slutligen välkomnande. Vem vill vara med i en icke-bejakande, icke-välkomnande kyrka när man kan vara med i en bejakande och välkomnande kyrka?

I samband med diskussionen om den sjätte positionen, befrielse, närmar sig Johnson flera intressanta teoretiska frågor och problem. Han tar avstamp i befrielsesteologin och diskuterar bland annat Martha Nussbaums svidande kritik av Judith Butlers arbeten, som utgår från att Butlers ståndpunkt inte gynnar det politiska befrielsearbetet. Men istället för att här knyta an till den angränsande teologiska forskningen – jag tänker närmast på Sarah Coakleys intressanta och konstruktiva kritik av Butler – tar Johnsons positionsbeskrivning tvärt slut. Det är anmärkningsvärt att Johnson, som till vardags är professor i systematisk teologi vid Princeton Theological Seminary, endast i begränsad utsträckning relaterar till det omfattande teologiska arbete som har utförts inom detta område. När han exempelvis nämner teologen Marcella Althaus-Reid duckar han för hennes mer innovativa, utmanande och queerteoretiska resonemang, som kan läsas emot hans egen omfamningsteologi, och lyfter istället fram de sidor av hennes teologi som är betydligt mer konventionella. Sådana harmoniserande tendenser ger ingen rättvisa åt de olika teologiska positioner som Johnson försöker skissera.

Johnsons uppfattning är att ett bejakande av samkönade relationer är helt i linje med såväl kristna som juridiska, moraliska och demokratiska föreställningar och traditioner. Han menar att när två människor ingår i en ömsesidig, genuint kärleksfull och livslång relation blir de en familj. Det är ett sådant familjeblivande som kristna kyrkor borde främja och värna. Jag vet inte om Johnson har missat de senaste decenniernas kritiska diskussion om äktenskapet som har förts inom teologin eller om han helt enkelt struntar i den. Det är hur som helst olyckligt att han helt förbigår teologer som Elizabeth Stuarts och Mark D. Jordans uppgörelse med det romantiska kärleksideal som han själv ansluter sig till.